

IVEI: cultura espanyola a València

L'IVEI, ex-Institució Alfons el Magnànim, és la més prestigiosa i ambiciosa de les entitats culturals públiques, però també l'única entitat autonòmica que ha relegat d'una manera explícita el català al gueto de la divulgació i dels temes d'interès local. La cultura culta, a València, seguirà sent espanyola.

Enric Sòria

La més prestigiosa de les institucions culturals públiques valencianes és, sens dubte, la Institució Alfons el Magnànim, amb una llarga i oscil·lant història que començà l'any 1947, en plena postguerra. De llavors al 1980 la Institució va viure una llarga etapa no tan grisa com la imatge que l'eufòrica retòrica del canvi ha publicitat, gràcies sobretot als bons oficis del seu director, el paleo-liberal Arturo Zabala. La institució, depenent de la Diputació provincial de València, es dedicava específicament a editar els treballs del Servei d'Investigacions Prehistòriques, l'Institut Valencià d'Estudis Històrics, el de Musicologia i Folklore i l'Institut de Literatura i Estudis Filològics. Entre totes les publicacions destacava la bilingüe Revista de Filologia Valenciana, dirigida pel mateix Arturo Zabala, que va significar la major aportació bibliogràfica a l'estudi de la nostra literatura impresa a València en aquells temps.

Clar que, amb la nova situació democràtica i amb el creixement de les forces polítiques amb consciència, aparent o real, de país, tot això era ben poc. El

1980, i sota l'impuls de Manuel Girona, nou president de la Diputació de València, la Diputació comptarà amb un nou equip rector, dirigit per Josep Picó, amb objectius i possibilitats molt més àmplies: consolidar una institució cultural al servei dels ciutadans capaç de fomentar la investigació científica i la divulgació dels temes valencians. Hi

L'IVEI: el català, al gueto.

apareix un ampli arc de col·leccions com «Descobrim el País Valencià», la «Biblioteca d'autors valencians», «Estudis Universitaris», la col·lecció «Politècnica», o la revista *Debats*. Amb un pes editorial que no se'l salta un gitano.

El 1983, amb el descavalcament de Manuel Girona de la Diputació, la institució pren un nou rumb. D'una banda, la Generalitat pretén convertir la institució provincial en global valenciana. La Institució Alfons el Magnànim passa a dir-se Institució Valenciana d'Estudis i Investigacions, se'n fan nous estatuts i la nova institució passa a dependre de la Generalitat valenciana, en primera instància, i en segona de la Diputació de València. A l'endemig, les Diputacions d'Alacant i Castelló es despenen de la maniobra. El nou institut valencià, per tant, només inclourà l'antiga institució cultural de la Diputació provincial de València.

A partir d'ací, resseguint el catàleg de publicacions de l'IVEI i les evolucions de la revista *Debats*, es fa cada punt més evident la reconversió cap al mercat especialitzat espanyol d'aquest institut valencià. El servei a la cultura i encara més a la llengua del país anirà quedant, cada volta més, en un discret segon pla.

Havers i deutes d'una institució valenciana

13 col·leccions, més de dos centenars de títols, molts dels quals clau en cada àrea determinada, en set anys són xifres que fan respecte. I aquesta és només la part visible dels treballs de l'IVEI. Cal afegir-hi la callada tasca dels 11 instituts d'investigació que replega.

Per al director de l'IVEI, Josep Picó, «les finalitats i objectius dels diferents instituts investigadors vénen marcats pels seus directors. Tots, però, s'adrecen a aprofundir en qüestions relacionades amb la realitat valenciana. Els de ciències naturals són molt

pragmàtics i es dediquen a resoldre problemes molt concrets, ecològics, industrials, etc. D'altres busquen omplir buits, o realitzar investigacions sistemàtiques, treballs de fonamentació».

Per a Màrius Garcia Bonafé, director de publicacions, cada col·lecció té uns objectius específics: «Algunes, com «Descobrim el País Valencià», tenen una funció divulgadora de temes del país, tractats amb altura científica. Per això cal que mantinguen els preus barats. Les col·leccions d'estudis universitaris, científics, etc., pretenen treballar temes que afecten el País Valencià o que poden alçar el nivell investigador del país. Hi ha alguna nova col·lecció, com «Biografias», on hem pretès realitzar una col·lecció de qualitat, un treball ben fet dins un gènere pràcticament verge».

«La revista *Debats* —continua Garcia Bonafé— vol introduir en el mercat espanyol tota una sèrie de temes que ací no es tocaven; obrir la discussió als temes puntuals que es barallen avui en el món».

Enmig d'aquest falaguer panorama d'alta cultura institucional hi ha un punt negre, però: la política lingüística de la casa, que, a la conquesta d'un ressò estatal o internacional, ha relegat el català als treballs divulgatius o d'estricta erudició local, i encara gràcies. Totes les traduccions, per exemple, es fan, per criteri editorial, només a la llengua de l'Imperi. Alguna volta es va voler justificar aquesta actitud aduint la manca de traductors competents i especialitzats en català. Una excusa irrisòria o inclús insultant. Quasi sense excepcions l'equip de traductors, al castellà, de l'IVEI està compost per gent que treballaria amb molta major competència en català que en una llengua que els és aliena. Uns quants noms ho justificaran a bastament: Gustau Munoz, traductor al català de filosofia; Marc Granell, un dels millors poetes valencians de la generació dels 70 i traductor al català de poesia italiana; Eduard Verger, poeta i traductor, premiat, d'Attila Jozsef al català; Anna Montero, poetessa i traductora al català de Baudelaire; Francesc Morató, que compta amb traduccions al català en diferents publicacions de prestigi i Antoni Torregrossa, poeta i narrador en català, formen l'equip traductor d'una entitat que no fa traduccions al català perquè no troba professionals competents. Que santa Llúcia els conserve la vista.

Les raons per les quals una institució pública valenciana ha decidit —i és l'única que ho ha decidit tan clara-

ment— fer alta cultura castellana i deixar la llengua del país per a la cosa local, són unes altres; i Garcia Bonafé ens les explica amb sinceritat. Segons ell, col·leccions com «Estudis Universitaris» o «Biografias» o la revista *Debats* —tret d'un escadusser dossier en català sobre tema local— ixen en espanyol perquè es vol «vendre el més possible dins el mercat espanyol. Es tracta de llibres i treballs que poden interessar a tot l'estat. D'altra banda, i

cia y el gótico internacional, de M. Heriard, en català haurien tingut un ressò extraordinari —fins i tot com a demostració de *savoir faire* davant l'engreïda Barcelona editorial— mentre que en espanyol el seu impacte queda molt diluït. Intentar crear un focus cultural de consideració en espanyol i a l'espera del vist i plau de Madrid des de València és un intent condemnat al fracàs, com sempre. La incomprensió d'un centre estatal que no desitja la

Josep Picó, director de l'IVEI.

desgraciadament, a Espanya es llegeix molt poc i no podem limitar encara més el nostre àmbit».

Ací hi ha el nus de la qüestió. La política de publicacions d'una entitat pública valenciana, d'altra banda d'un interès positiu, que s'ha encarat, senzillament, al mercat estatal. Per a la cultura i la llengua del país que finança aquesta ambiciosa institució es destinen les molles divulgatòries. Els plats forts han d'anar en la llengua que a Madrid es pot entendre, per una qüestió econòmica i de prestigi cultural.

Potser s'enganyen, de cap a peus, fent aquest plantejament. En primer lloc, un ens autonòmic, finançat pels valencians, hauria de substituir l'obsessió del mercat espanyol per la del servei als ciutadans que el paguen. A més, llibres tan inusuals i tan bells com el *Gaston Gallimard*, de P. Assouline, *La voz del pasado*, de Thompson o *Valen-*

proliferació d'alternatives perifèriques es combinarà amb l'estupefacció d'una intel·lectualitat que veu com es balafien recursos, diners i persones imprescindibles en el balder esforç d'actualitzar un aparell cultural que no és el nostre. Silenci i irritació en seran la recompensa. És llàstima.

Mentrestant, la bibliografia estudiantina del País Valencià es va poblant de traduccions essencials en espanyol, i l'única possibilitat de fer alta cultura en català des del País Valencià s'esvaeix una vegada més. En tot cas, l'Institut Valencià d'Estudis i Investigació és l'única institució cultural valenciana que ha relegat d'una manera explícita el català per a les publicacions d'estricta abast local: al folklore erudit, al gueto. I la resta és Espanya. Sempre, doncs, la mateixa i enfadosa cançó. El mal és que ara ve amb segell autonòmic. □